

ACC. N:R M. 11490:1

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kompletterande uppgifter till frågelista 72.

En vanlig föreställning var, att riklig^{hel} med rönnbär bådade sträng vinter. Fåglarna skulle ha något att livnära sig på.

Likaledes sades det, att riklig skörd ovan jord, betydde dålig skörd under jord. God bärskörd - dålig potatis- och rovskörd etc.

Lämpliga tiden för kornsådden (enligt en annan uppgift lin-sådden) var när allöven var stora som musöron.

Det var ej bra att släppa kreaturen i skogen när "enebuskarna rök". Då var det risk att de fingo "blopiss".

Allmänt utbredd var sedan att sätta två kärleksörter på vardera sidan om en takbjälke, för att se om de älskande fingo varandra.

Till slagruta ansåg man bäst att använda vide och pil. En riktig slagruteman kunde använda vilket lövträ som helst.

Förre rektorn för Önnestads Folkhögskola, ingenjör Bolinder, berättade på sin tid för mig, att han 1876 anlidade en slagruteman, som skulle ange lämplig plats för grävande av

brunn på den torra sandbacke -"Skramhöjen" - där folkhögskolans huvudbyggnad uppförts. Slagrutemannen använde en pilklyka vid sökandet, och stannade vid en punkt några meter väster om byggnaden. "Ni får gräva nära 20 alnar, men sen gäller det att komma kvickt upp, för där träffar ni på en kraftig vannåra". Utsagon stämde. (Efteråt bjöds gubben på mat, och uppmanades av B. att ta pålägg på smörgåsen, men svarade indignerat: "Harr Insjenör, ja har lärt me o veda hut!")

Till kvastar användes förutom björkris, även pors. Dessa kvastar voro bra inomhus, därför att lopporna skydde den starka lukten.

På Önnestads backar funnos gummor, som bundo och torgförde kvastar att högväxande blåbärsris. Dessa kvastar ansågos synnerligen lämpliga att sopa trasmattorna med.

Till kvasten som man sopade bakugnen med användes furugrenar, som med ståltråd eller järnring fastgjordes vid en lång stång. Under arbetet doppades den i en balja med vatten för att ej fatta eld. (Dåligt kaffe kallades onnkåstavann - till skillnad från te, som kallades fördarvat vann).

ACC. N:R M. 11490:3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Allmänna föreställningen var, att mjölken blev dålig och att grädden ej gärna ville bli gott smör sedan kreaturen börjat äta svamp på hösten. Rovor och betor ansågos även ge dålig smak åt mjölken.

Vassrören togos till vara och användes till taktäckning av vissa byggnader. I dessa trakter förekommer ännu tillverkning av vassmattor till täckning av drivbänkar, Tiggare hade dessa mattor stor användning vid revetering av trähus. Numera användes ju nät i stället.

Enligt uppgift av äldre personer har flädermärg använts såsom veke i tran- eller rovoljelampor. Även sjösäv (säjor) lär ha använts.

Min morbror, Sven Andersson i Ballingslövs skog, var stor biodlare, och brukade gnida halmkuporna med körvel invändigt. Han påstod, att då gick lättare att "stocka svärmen". På åtskilliga ställen i stugorna såg på 80:talet hattarna av flugsvamp, lagda på tefat och pudrade med socker använda som fluggift.

ACC. NR M. 11490:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Under barnåren tillverkade vi åtskilliga leksaker av växter.
Ett enkelt musikinstrument var flärpan, som vi åstadkom mycken
olåt med. När björken var "löpt", knackades loss en barkhylsa
4 - 5 cm lång. Den tunnskrapades i övre delen och var därmed
färdig för blåsning. Till visselpipor var rönnen det lämpligaste
trädslaget. De mera konstfärdiga kunde göra "vysslebibor" med
2 á 3 "tablehål". En bit grov stjälk av hundkåx, försedd med en
skåra, blev även en god flärpa. Hyllebössor gjordes av unga frodiga
fläderskott. Märgen petades ut, en passande "laddstage" tillverka-
des, och med hjälp av ett par korkar och inblåsning av luft, kunde
man få ganska goda smällar. Kraftigare voro dock "ferebössorna".
Att "vria ferebössor" krävde betydligt större skicklighet än att
göra hyllebössor. En lämplig snabbväxande ungtall med lämpligt
avstånd mellan grenkransarna utsågs. Toppen skars av nedanför en
grenkrans. Ett stycke längre ned gjordes en skåra runt stammen in
till kärnan, varefter man kraftigt vred, tills vattnet lossnade
från kärnan. Den på detta sätt erhållna röret försågs med laddsta-
ke. Under folkskoletiden drevo jag och en granngårdspojke handel

4

ACC. N:R M. 11490:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

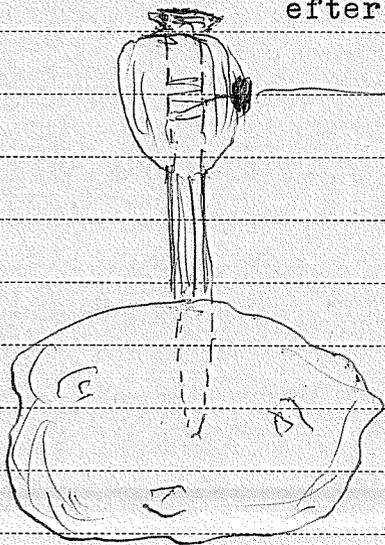
.....med dessa leksaksbössor. Hyllebössorna såldes för 10 - 25 öre, bero-
.....ende på storleken. Ferebössorna betingade ett något högre pris.
.....Men i ett lyckligt ögonblick hade jag och naboens Nils med förenade
.....ansträngningar lyckats vrida en ferebössa, som en nutida skolpojke
.....skulle kallat "alla tajders". Länge ackorderades med skolans enda
....."tjöpstapåg" om försäljningen, men slutligen enades vi om ett
.....pris av tre daler (50öre) och "goa smörmada" under en hel vecka
.....det högsta pris, som veterligen i skolan betalts för en ferebössa.
.....Glädjen blev dock kort. Den lovande ynglingen gick nu på krigssti-
.....gen. För att förstärka effekten försåg han korken-projektilen med en
.....en nål, och lyckades träffa en av flickorna i kinden. Tjut, anmälan,
.....krigsrätt! Syndaren angav tillverkarna såsom de verkliga upphovs-
.....männen till brottet - och det blev vi, som fick smaka rottingen.
.....Vi kunde ej riktigt följa med mästars sätt att skipa rättvisa.
.....Kamraterna voro även av den meningen, att orättvisa blivit begån-
.....gen - och rättade till saken genom att på hemvägen i all stillhet
.....och utan vittnen ge "tjöpstapågen" ett kok stryk.
.....En annan hemmagjord leksak var "nödasnorran". Material: en stor

J

ACC. N:R M. 11490:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hasselnöt, en 4:tumsspik, en tråd och en potatis. Se vidstående enkla skiss. I hasselnöten skars tre hål, ett i vardera ändan och ett på sidan. Spiken trädde genom nöten och fastsattes i potatisen. På spiken var fästad en tråd, som löpte ut genom hålet på nötsida. Sedan tråden rullats upp kring spiken inuti nöten, drog man hastigt ut tråden, då potatisen snurrade, släppte sedan efter, då tråden på nytt rullade upp sig kring spiken, drog och släppte efter omväxlande och lät snurran gå!

ACC. N:R M. 11490:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

En intresserad biodlare, Robert Wiman i Önnestad, har meddelat mig, att hans fader, som drev biodling i rätt stor skala, brukade gnida halmkuporna med "gråböner" (*Artemisia vulgaris*), när han skulle "stocka svärmen. W. påpekade särskilt, att detta ej var något "tröller", utan en rent praktisk åtgärd, för att förtaga den lukt som råttor och katter lämnat efter sig, och som bina avskydde.